

AYOLLAR OBRAZI O‘ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTIDA

Eshmamatova Farangiz

eshmamatovafarangiz772@gmail.com

Navoiy innovatsiyalar universiteti talabasi

E‘zoza Qilichova

Ilmiy rahbar: Navoiy innovatsiyalar universiteti o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20677365>

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek va ingliz adabiyotida ayollar obrazining badiiy talqini, ularning jamiyat va oiladagi o‘rni, ma’naviy dunyosi hamda xarakter xususiyatlari tahlil qilinadi. O‘zbek adabiyotidagi Kumush, Oybachin, Zebi kabi obrazlar hamda ingliz adabiyotidagi Elizabeth Bennet, Jane Eyre, Desdemona singari qahramonlar misolida ayol obrazlarining o‘xshash va farqli jihatlari yoritiladi. Shuningdek, ayollarning sadoqati, matonati, erkinlikka intilishi va jamiyat taraqqiyotidagi roli qiyosiy tahlil asosida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: *Ayol obrazi, o‘zbek adabiyoti, ingliz adabiyoti, qiyosiy adabiyotshunoslik, Kumush, Zebi, Oybachin, Elizabeth Bennet, Jane Eyre, Desdemona, ma’naviyat, sadoqat, erkinlik, badiiy obraz.*

Adabiyot inson hayotini, uning orzu-intilishlari, quvonch va tashvishlarini aks ettiruvchi san’at turidir. Unda inson obrazlari markaziy o‘rinni egallaydi. Ana shunday obrazlar orasida ayollar timsoli alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ayol jamiyatning ma’naviy tayanchi, oilaning ustuni va kelajak avlod tarbiyachisidir. Har bir xalqning adabiyotida ayol obrazi o‘ziga xos tarzda tasvirlangan. O‘zbek adabiyotida ayollar ko‘proq mehribon ona, sadoqatli yor va oqila ayol sifatida gavdalantirilsa, ingliz adabiyotida ularning mustaqilligi, erkin fikrlashi va o‘z huquqlari uchun kurashi keng yoritiladi. Shunga qaramay, har ikki adabiyotda ayolning insoniy fazilatlarini, ezigulikka intilishi va jamiyatdagi o‘rni muhim mavzu bo‘lib qolmoqda. O‘zbek xalq og‘zaki ijodidan boshlab yozma adabiyotgacha bo‘lgan davrda ayollar obrazi muhim o‘rin egallab kelgan. Xalq dostonlarida ayollar jasorat, vafodorlik va donolik timsoli sifatida tasvirlangan. Masalan, “Alpomish” dostonidagi Oybachin obrazi o‘zbek ayolining go‘zal namunasi hisoblanadi. U nafaqat go‘zal, balki aqlli, sabrli va sadoqatli qiz sifatida tasvirlanadi. Oybachin uzoq yillar davomida Alpomishni kutib, unga bo‘lgan muhabbat va sadoqatini saqlab qoladi.

Alisher Navoiy asarlarida ham ayol obrazi yuksak ehtirom bilan tasvirlangan. Navoiy ayolni go‘zallik, poklik va ma’naviy komillik timsoli sifatida ulug‘laydi. Uning asarlarida ayollar donoligi, sadoqati va insoniy fazilatlarini alohida ta’kidlanadi.

XX asr o‘zbek adabiyotida ayol obrazlari yanada mukammallashdi. Ayniqsa, Abdulla Qodiriyning “O‘tkan kunlar” romanidagi Kumush obrazi o‘zbek adabiyotining eng mukammal ayol timsollaridan biri hisoblanadi. Kumush nafaqat go‘zal, balki aqlli, iboli, mehribon va sabrli ayoldir. U oilaviy qadriyatlarni ulug‘laydi, qiyinchiliklarga bardosh beradi va o‘z sevgisiga sodiq qoladi. Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romanidagi Zebi obrazi esa ayollarning og‘ir taqdiri va erkinlikka intilishini aks ettiradi. Zebi o‘z davrining ijtimoiy muammolari qurboniga aylangan bo‘lsa-da, uning qalbidagi orzu va umidlar ayol ruhiyatining go‘zalligini namoyon etadi. O‘zbekiston mustaqilligi davri adabiyotida ham ayollar obrazlari keng yoritilmoqda. Zamonaviy asarlarda ayollar nafaqat oilada, balki jamiyat hayotida ham faol ishtirok etuvchi, bilimli va mustaqil shaxs sifatida tasvirlanmoqda.

Ingliz adabiyotida ayol obrazlari turli davrlarda turlicha talqin qilingan. O‘rta asrlarda ayollar ko‘proq muhabbat va go‘zallik timsoli sifatida tasvirlangan bo‘lsa, keyingi davrlarda ularning ichki

dunyosi va jamiyatdagi o'rni chuqurroq ochib berilgan. Ingliz dramaturgiyasining buyuk vakili William Shakespeare asarlarida ayol obrazlari muhim ahamiyatga ega. Masalan, “Othello” tragediyasidagi Desdemona obrazi sadoqat va pok muhabbat timsolidir. U turmush o'rtog'iga sodiq qoladi va o'z sevgisi yo'lida qiyinchiliklarga bardosh beradi. Jane Austinning “Pride and Prejudice” romanidagi Elizabeth Bennet obrazi ingliz adabiyotidagi eng mashhur ayol qahramonlardan biridir. Elizabeth aqlli, mustaqil fikrlovchi va o'z qarashlariga ega bo'lgan qizdir. U jamiyatdagi eskicha qarashlarga bo'ysunmaydi hamda o'z baxtini o'zi tanlashga intiladi. Charlotte Brontening “Jane Eyre” asaridagi Jane Eyre obrazi ham ayollarning mustaqilligi va qat'iyatini namoyon etadi. Jane qiyinchiliklarga qaramasdan o'z qadr-qimmatini saqlab qoladi, bilim olish va mustaqil yashash uchun kurashadi.

ayollar huquqlari, gender tengligi, shaxs erkinligi kabi masalalar keng yoritilgan. Ayollar obrazlari kuchli xarakterga ega, jamiyat hayotida faol qatnashuvchi va o'z taqdirini o'zi belgilovchi shaxs sifatida tasvirlanadi. O'zbek va ingliz adabiyotlaridagi ayollar obrazlarini taqqoslaganda, bir qator o'xshashliklarni ko'rish mumkin.

Birinchidan, har ikki adabiyotda ayol mehr-muhabbat va ezgulik timsoli sifatida tasvirlanadi. Kumush ham, Desdemona ham o'z sevgisiga sodiq ayollar sifatida namoyon bo'ladi.

Ikkinchidan, ayollar ma'naviy poklik va sabr-toqat namunasi sifatida ko'rsatiladi. Oybachin va Jane Eyre obrazlarida ham matonat va iroda kuchi yaqqol namoyon bo'ladi.

Uchinchidan, har ikki adabiyotda ayol oilaning tayanchi va tarbiyachisi sifatida ulug'lanadi.

Biroq ayrim farqlar ham mavjud. O'zbek adabiyotida ayol obrazi ko'proq milliy qadriyatlar, oilaparvarlik va sadoqat bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Ingliz adabiyotida esa ayollarning mustaqilligi, shaxsiy erkinligi va jamiyatdagi huquqlari masalalariga ko'proq e'tibor qaratiladi. Masalan, Kumushning asosiy fazilati oilaviy sadoqat va sabr bo'lsa, Elizabeth Bennetning asosiy jihati erkin fikrlashi va o'z tanlovini himoya qila olishidir. Adabiyotdagi ayollar obrazlari yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Ular orqali o'quvchilar mehr-oqibat, sadoqat, sabr, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi fazilatlarni o'rganadilar. Kumush, Oybachin va Zebi kabi qahramonlar yoshlarni odob-axloq, matonat va fidoyilikka undasa, Elizabeth Bennet va Jane Eyre obrazlari mustaqillik, o'ziga ishonch va bilim olishga intilish kabi fazilatlarni shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek va ingliz adabiyotida ayollar obrazi muhim badiiy va ma'naviy ahamiyatga ega. Har ikki adabiyotda ayollar ezgulik, mehr-muhabbat va sadoqat timsoli sifatida tasvirlangan. O'zbek adabiyotida ayollarning oiladagi o'rni va ma'naviy fazilatlari ko'proq yoritilgan bo'lsa, ingliz adabiyotida ularning mustaqilligi, erkin fikrlashi va jamiyatdagi faol roli kengroq aks ettirilgan. Shunga qaramay, har ikki adabiyotda ayol insoniyat taraqqiyoti va ma'naviy kamolotining muhim omili sifatida talqin etiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Qodiriy A. O'tkan kunlar. – Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2019. – 400 b.
2. Cho'lpon. Kecha va kunduz. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 384 b.
3. Alisher Navoiy. Xamsa. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020. – 824 b.
4. O'zbek xalq qahramonlik dostoni. – Toshkent :O'qituvchi, 2017. – 320 b.
5. Jane Austen. Pride and Prejudice. – London: Penguin Books, 2003. – 480 p.
6. Charlotte Brontë. Jane Eyre. – London: Penguin Classics, 2006. – 624 p.
7. William Shakespeare. Othello. – London: Arden Shakespeare, 2016. – 432 p.
8. Quronov D. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – 480 b.

9. Karimov N. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010. – 272 b.
10. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2012. – 264 b.